

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 28 juli 2016*

”Begäran om förhandsavgörande — Direktiv 2001/42/EG — Miljöbedömning av vissa planer och program — Nationell rättsakt som är oförenlig med unionsrätten — Rättsverkningar — Den nationella domstolens behörighet att förordna att vissa verkningar av rättsakten ska bestå tillfälligt — Artikel 267 tredje stycket FEUF — Skyldighet att begära förhandsavgörande från EU-domstolen”

I mål C-379/15,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Conseil d’État (Högsta förvaltningsdomstolen, Frankrike) genom beslut av den 26 juni 2015, som inkom till domstolen den 16 juli 2015, i målet

Association France Nature Environnement

mot

Premier ministre,

Ministre de l’Écologie, du Développement durable et de l’Énergie

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden R. Silva de Lapuerta (referent) samt domarna A. Arabadjiev, J.-C. Bonichot, C.G. Fernlund och E. Regan,

generaladvokat: J. Kokott,

justitiesekreterare: handläggaren V. Tourrès,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 24 februari 2016,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Association Frankrike Nature Environnement, genom E. Wormser, i egenskap av ombud, biträdd av M. Le Berre, avocat,
- Frankrikes regering, genom S. Ghiandoni, F.-X. Bréchet, D. Colas och G. de Bergues, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom O. Beynet och C. Hermes, båda i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: franska.

och efter att den 28 april 2016 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 267 FEUF.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Association France Nature Environnement, å ena sidan, och Premier ministre (premiärministern, Frankrike) och Ministre de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie (ministern för ekologi, hållbar utveckling och energi, Frankrike), å andra sidan. Målet rör yrkande om ogiltigförklaring på grund av maktmissbruk av dekret nr 012-616 av den 2 maj 2012 om bedömning av vissa planer och program som har en miljöpåverkan (JORF av den 4 maj 2012, s. 7884).

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 Artikel 1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan (EGT L 197, 2001, s. 30) har följande lydelse:

”Syftet med detta direktiv är att sörja för en hög nivå på skyddet av miljön och bidra till att integrera miljöaspekter i utarbetandet och antagandet av planer och program för att främja en hållbar utveckling, genom att säkerställa att en miljöbedömning genomförs i enlighet med detta direktiv för vissa planer och program som kan antas medföra betydande miljöpåverkan.”

- 4 I artikel 2 i samma direktiv föreskrivs följande:

”I detta direktiv används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

- a) *planer och program*: planer och program, inklusive dem som samfinansieras av Europeiska [unionen], samt ändringar av dem

— som utarbetas och/eller antas av en myndighet på nationell, regional eller lokal nivå eller som utarbetas av en myndighet för att antas av parlamentet eller regeringen genom ett lagstiftningsförfarande och

— som krävs i lagar och andra författningar,

- b) *miljöbedömning*: utarbetande av en miljörapport, genomförande av samråd, beaktande av miljörapporten och resultaten av samrådet i beslutsprocessen samt bestämmelsen om information om beslutet

...”

- 5 I artikel 3 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

”1. En miljöbedömning ... skall utföras för planer och program som avses i punkterna 2 till 4 och som kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

2. Om inte annat följer av punkt 3 skall en miljöbedömning utföras för alla planer och program

...

3. Planer och program som avses i punkt 2 och i vilka användningen av små områden på lokal nivå fastställs och mindre ändringar i planer och program som avses i punkt 2 skall kräva en miljöbedömning endast om medlemsstaten finner att de kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

4. Medlemsstaterna skall avgöra om andra planer och program än de som avses i punkt 2 och i vilka ramen fastställs för kommande tillstånd för projekt kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

5. Medlemsstaterna skall avgöra om planer eller program som avses i punkterna 3 och 4 ovan kan antas medföra betydande miljöpåverkan antingen genom att undersöka varje enskilt fall eller genom att specificera typer av olika slags planer och program eller genom att kombinera båda dessa tillvägagångssätt. I detta syfte skall medlemsstaterna i samtliga fall ta hänsyn till relevanta kriterier i bilaga II, för att säkerställa att planer och program som kan antas medföra betydande miljöpåverkan omfattas av detta direktiv.

6. När det görs en undersökning av varje enskilt fall och när olika slags planer och program specificeras i enlighet med punkt 5 skall samråd äga rum med de myndigheter som avses i artikel 6.3.

7. Medlemsstaterna skall se till att de slutsatser som följer av punkt 5 ovan, inbegripet skälen till att inte kräva en miljöbedömning ..., görs tillgängliga för allmänheten.

...”

6 I artikel 4 i direktiv 2001/42 föreskrivs följande:

”1. Den miljöbedömning som avses i artikel 3 skall utföras under utarbetandet av en plan eller ett program och innan de antas eller överlämnas till lagstiftningsförfarande.

2. Kraven i detta direktiv skall antingen integreras i medlemsstaternas befintliga förfaranden för antagande av planer och program eller införas i förfaranden som har inrättats för att följa detta direktiv.

3. Om planer och program ingår i ett hierarkiskt system skall medlemsstaterna för att undvika att bedömningen görs två gånger ta hänsyn till att bedömningen i enlighet med detta direktiv kommer att utföras på olika nivåer i systemet. ...”

7 I artikel 6 i direktiv 2001/42 föreskrivs följande:

”1. Utkastet till plan eller program och den miljörapport som utarbetats enligt artikel 5 skall göras tillgänglig för de myndigheter som avses i punkt 3 nedan och för allmänheten.

2. De myndigheter som avses i punkt 3 nedan och den allmänhet som avses i punkt 4 skall ges möjlighet att på ett tidigt stadium och inom rimlig tid yttra sig om utkastet till plan eller program och den bifogade miljörapporten innan planen eller programmet antas eller överlämnas till lagstiftningsförfarande.

3. Medlemsstaterna skall utse de myndigheter med vilka samråd skall äga rum och som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av den miljöpåverkan som följer av genomförandet av planer och program.

4. Medlemsstaterna skall definiera allmänheten med avseende på punkt 2 och därvid inbegripa den allmänhet som berörs, eller kan antas bli berörd, eller som har ett intresse av beslutsfattandet enligt detta direktiv, inbegripet relevanta ickestatliga organisationer t.ex. sådana som främjar miljöskydd och andra berörda organisationer.

5. De närmare bestämmelserna om information till och samråd med myndigheterna och allmänheten skall beslutas av medlemsstaterna.”

8 Artikel 13 i direktiv 2001/42 har följande lydelse:

”1. Medlemsstaterna skall anta de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv före den 21 juli 2004. ...

...

3. Den skyldighet som avses i artikel 4.1 skall endast gälla de planer och program som formellt började förberedas först efter den dag som avses i punkt 1. Planer och program vilka formellt började förberedas före den dagen och som antagits eller överlämnas till lagstiftningsförfarande mer än 24 månader efter den dagen skall omfattas av den skyldighet som avses i artikel 4.1 om inte medlemsstaten i varje enskilt fall beslutar att detta inte är genomförbart och informerar allmänheten om detta.

...”

Fransk rätt

9 Direktiv 2001/42 införlivades med fransk rätt bland annat med hjälp av följande rättsliga instrument: Ordonnance no 2004-489, du 3 juin 2004, portant transposition de la directive 2001/42/CE du Parlement européen et du Conseil du 27 juin 2001 relative à l'évaluation des incidences de certains plans et programmes sur l'environnement (Beslut nr 2004-489 av den 3 juni 2004 om införlivande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programms miljöpåverkan) (JORF av den 5 juni 2004, s. 9979), två dekret av den 27 maj 2005, där det ena (dekret nr 2005-613) ändrade Code de l'environnement (miljölagen), och det andra (dekret nr 2005-608) ändrade Code de l'urbanisme (lagen om stadsplanering), och loi no 2010-788, du 12 juillet 2010, portant engagement national pour l'environnement (lag nr 2010-788 av den 12 juli 2010 om nationellt åtagande för miljön) (JORF av den 13 juli 2010, s. 12905). Artiklarna L. 122-4–L. 122-11 i miljölagen ändrades genom artiklarna 232 och 233 i den sistnämnda lagen.

10 I artikel L. 122-4 i miljölagen i dess lydelse enligt lag nr 2010-788, föreskrivs följande:

”I. - Planer, schematiska beskrivningar, program och andra handlingar för planeringen som kan påverka miljön och som – utan att de i sig tillåter genomförandet av arbeten eller föreskriver utvecklingsprojekt – är tillämpliga på genomförandet av sådana arbeten eller projekt, ska omfattas av en miljöbedömning med beaktande av kriterierna i bilaga II till direktiv [2001/42]:

1° Planer, schematiska beskrivningar, program och andra handlingar för planering som har antagits av staten, lokala och regionala myndigheter eller deras sammanslutningar samt underställda offentliga institutioner, om jord- och skogsbruk, fiske, energi eller industri, transporter, avfallshantering, vattenförvaltning, telekommunikationer, turism eller fysisk planering som anger förutsättningarna för genomförandet av de arbeten och utvecklingsprojekt som omfattas av tillämpningsområdet för en miljöbedömning med tillämpning av artikel L. 122-1,

- 2° Övriga planer, schematiska beskrivningar, program och andra handlingar för planering än de som anges i punkt 1 och som har antagits av staten, lokala och regionala myndigheter eller deras sammanslutningar samt underställda offentliga institutioner, som anger förutsättningarna för genomförandet av arbeten och utvecklingsprojekt om de kan antas medföra betydande miljöpåverkan.
- 3° Planer, schematiska beskrivningar, program och andra handlingar för planering för vilka det krävs en miljöbedömning med tillämpning av artikel L. 414-4 med hänsyn till att de kan antas påverka områden.
- II. - Miljöbedömningen av planer, schematiska beskrivningar, program och andra handlingar för planering som nämns i artiklarna L. 121-10 i lagen om stadsplanering och i artiklarna L. 4424-9 och L. 4433-7 i Code général des collectivités territoriales [(den allmänna lagen om regionala och lokala myndigheter)] regleras i artiklarna L. 121-10–L. 121-15 i lagen om stadsplanering.
- III. - Planer, schematiska beskrivningar, program och andra handlingar för planering som bestämmer användningen av mindre områden omfattas inte av den bedömning som anges i denna avdelning om deras tillämpning inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan bland annat med hänsyn till områdets miljö känslighet, planens syfte eller projektets innehåll.
- IV. - Ett dekret av Conseil d'État ([Högsta förvaltningsdomstolen]) anger de planer, schematiska beskrivningar, program eller handlingar som avses i I och III som omfattas av en miljöbedömning efter en undersökning i det enskilda fallet som utförs av en statlig myndighet som är behörig i miljöfrågor.
- V. – Planer och handlingar som endast syftar till att tjäna nationellt försvar eller civil beredskap omfattas inte av en miljöbedömning.”
- 11 Artikel L. 122-5 i miljölagen i dess lydelse enligt lag nr 2010-788 har följande lydelse:
- ”Med undantag av mindre ändringar medför ändringar i planer och handlingar som omfattas av bestämmelserna i I i artikel L. 122-4 antingen att en ny miljöbedömning ska göras, eller att den som gjordes när de utarbetades ska uppdateras.
- Huruvida en ändring utgör en mindre ändring ska bedömas med beaktande av kriterierna i bilaga II till direktiv [2001/42]. Ett dekret av Conseil d'État (Högsta förvaltningsdomstolen) bestämmer i vilka fall ändringar ska omfattas av en miljöbedömning efter en undersökning i det enskilda fallet som utförs av en statlig myndighet som är behörig i miljöfrågor.”
- 12 I artikel L. 122-7 i miljölagen i dess lydelse enligt lag nr 2010-788, föreskrivs följande:
- ”Den offentligrättsliga juridiska person som ansvarar för att utarbeta en plan eller en handling ska sända ett förslag till plan eller handling som utarbetats enligt artikel L. 122-4 för yttrande till en statlig myndighet som är behörig i miljöfrågor, tillsammans med en miljörapport.
- Avges inget yttrande inom tre månader, anses yttrandet vara positivt.
- Samråd ska i förekommande fall äga rum med den statliga myndighet som är behörig i miljöfrågor i fråga om detaljeringsgraden för de uppgifter som måste ingå i miljörapporten. ”
- 13 I artikel L. 122-11 i miljölagen föreskrivs följande:
- ”Villkoren för tillämpning av denna avdelning för varje kategori av planer eller handlingar fastställs vid behov i dekret av Conseil d'État [(Högsta förvaltningsdomstolen)].”

- 14 För tillämpningen av artiklarna 232 och 233 i lag nr 2010-788 och för införlivandet av direktiv 2001/42 har Premier ministre (premiärministern) bland annat antagit dekret nr 2012-616. I det dekretet fastställs förteckningen över planer, schematiska beskrivningar, program och handlingar för planering som ska omfattas av en miljöbedömning antingen systematiskt eller efter en undersökning i det enskilda fallet av den förvaltningsmyndighet som utsetts för detta ändamål. I dekretet anges även den myndighet som är behörig i miljöfrågor med vilken samråd ska ske i samband med miljöbedömningen. Vidare anges i en detaljerad tabell i dekretet de planer, schematiska beskrivningar, program och andra handlingar för planering som ska omfattas av en miljöbedömning.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 15 Association France Nature Environnement väckte den 13 juni 2012 talan vid den hänskjutande domstolen om ogiltigförklaring av dekret nr 2012-616. Association France Nature Environnement gjorde bland annat gällande att bestämmelserna i direktiv 2001/42 hade åsidosatts, särskilt genom att flera miljömyndigheter saknar den administrativa självständighet som direktivet kräver.
- 16 Genom beslut av den 26 juni 2015 biföll den hänskjutande domstolen talan om ogiltigförklaring av dekret nr 2012-616 vad gäller artiklarna 1 och 7 i dekretet.
- 17 Den hänskjutande domstolen fann att artikel 1 i dekretet inte uppfyllde kraven i artikel 6.3 i direktiv 2001/42. I artikel 1 i dekretet ges nämligen samma myndighet dels behörighet att utarbeta och godkänna ett visst antal planer och program, dels behörighet att vara miljørådgivare för planerna och programmen, samtidigt som det saknas bestämmelser för att säkerställa att samrådsbehörigheten utövas av en enhet inom myndigheten som har ett verkligt självbestämmande.
- 18 Den hänskjutande domstolen bedömde vidare att artikel 7 i dekretet inte uppfyllde kraven på att den nationella rätten ska anpassas till unionsrätten, genom att lagreglerna för införlivande av direktiv 2001/42 – trots att det inte föreligger tvingande skäl som grundar sig på rättssäkerhet eller den allmänna ordningen och trots att införlivandefristen för direktivet löpt ut – inte tillämpas på urkunderna för regionala naturparker som skulle utarbetas eller omarbetas före den 1 januari 2013.
- 19 Efter att ha konstaterat rättsstridigheten av artiklarna 1 och 7 i dekret nr 2012-616, uppkom frågan för den hänskjutande domstolen om följderna av en sådan rättsstridighet.
- 20 Den hänskjutande domstolen bedömde härvidlag att den omständigheten att den delvisa ogiltigförklaringen av dekretet har retroaktiv verkan innebär en risk för att lagenligheten ifrågasätts av inte enbart de planer och program som har antagits med stöd av dekretet, utan även av alla rättsakter som antagits på grundval av planerna och programmen, med beaktande av möjligheten i fransk förvaltningsrätt att utan någon tidsbegränsning åberopa rättsstridigheten av sådana rättsakter. Detta skulle äventyra såväl iakttagandet av rättssäkerhetsprincipen som unionens mål på området för miljöskydd. Vidare skulle ett rättsligt vakuum hindra tillämpningen av nationella bestämmelser som införlivar direktiv 2001/42, varför den nationella domstolen måste kunna anpassa verkningarna i tiden av ogiltigförklaringen av dekretet.
- 21 Vad gäller villkoren för franska förvaltningsdomstolar att använda sin behörighet att anpassa verkningarna av ett beslut om ogiltigförklaring, har den hänskjutande domstolen noterat att sådana överväganden kan leda till att verkningarna av artiklarna 1 och 7 i dekret nr 2012-616 består under den tid som är absolut nödvändig för att anta bestämmelser som inrättar ett lämpligt system av förvaltningsmyndigheter för miljöbedömningar i enlighet med direktiv 2001/42. Den hänskjutande domstolen undrar således om det är möjligt att föreskriva att den delvisa ogiltigförklaringen av dekretet börjar gälla först den 1 januari 2016 och att verkningarna av bestämmelserna i det angripna

dekretet betraktas som slutgiltiga med förbehåll för de mål – avseende rättsakter som antagits på grundval av detta dekret – som anhängiggjorts vid domstol vid tidpunkten för beslutet om hänskjutande.

22 Mot denna bakgrund beslutade Conseil d'État (Högsta förvaltningsdomstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen:

”1) Måste en nationell domstol, med allmän behörighet att bevaka tillämpningen av unionsrätten, under alla förhållanden begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen för att denna ska avgöra huruvida bestämmelser som den nationella domstolen har ansett strida mot unionsrätten ska bestå tillfälligt?

2) Vid ett jakande svar på den första frågan: Kan det beslut som Conseil d'État [(Högsta förvaltningsdomstolen)] kan komma att fatta – att fram till den 1 januari 2016 upprätthålla rättsverkningarna av artikel 1 i [dekret nr 2012-616], som Conseil d'État [(Högsta förvaltningsdomstolen)] anser vara rättsstridig – motiveras av bland annat tvingande miljöskyddshänsyn?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den andra frågan

23 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan, som ska prövas först, för att få klarhet i under vilka villkor en nationell domstol som ska avgöra en tvist får begränsa vissa verkningar i tiden av ogiltigförklaringen av en nationell bestämmelse som har antagits i strid med kraven i direktiv 2001/42, särskilt de som följer av artikel 6.3 i direktivet.

24 Begäran om förhandsavgörande har framställts inom ramen för en laglighetsprövning av huruvida vissa nationella bestämmelser var förenliga med direktiv 2001/42. I samband med denna talan konstaterade den hänskjutande domstolen bland annat att bestämmelserna i nationell rätt om införlivandet av artikel 6.3 i direktivet inte uppfyller villkoren i den artikeln.

25 Den hänskjutande domstolen, som hänvisar till domen av den 20 oktober 2011, Seaport (NI) m.fl. (C-474/10, EU:C:2011:681), pekar bland annat på att bestämmelserna i dekret nr 2012-616 är rättsstridiga, eftersom de inte gör det möjligt att säkerställa att miljömyndigheten är funktionellt oberoende genom att de inte garanterar att samrådsbehörigheten på miljöområdet utövas av en enhet som är verkligt självbestämmande inom den myndigheten.

26 Domstolen har nämligen i punkt 39 i den domen preciserat att bestämmelserna i direktiv 2001/42 skulle sakna ändamålsenlig verkan, för det fall att den myndighet som utsetts med stöd av artikel 6.3 i detta direktiv även själv skulle utarbeta och anta en plan eller ett program, och det i den ifrågavarande medlemsstatens förvaltningsstruktur inte fanns något annat organ som var behörigt att utöva samrådsfunktionen.

27 Den hänskjutande domstolen bedömer att artiklarna 1 och 7 i dekret nr 2012-616 inte uppfyller kravet på självbestämmande, varför de måste ogiltigförklaras. Den frågar sig emellertid vilka rättsverkningar som en sådan ogiltigförklaring medför.

- 28 Den hänskjutande domstolen befarar särskilt att ogiltigförklaringen medför en risk för att lagenligheten av ett stort antal planer och program ifrågasätts liksom av de rättsakter som antagits på grundval av dem. Detta menar den hänskjutande domstolen kan ge upphov till ett rättsligt vakuum till nackdel för skyddet av miljön. På grund av den retroaktiva verkan av ogiltigförklaringen av dessa nationella bestämmelser, kommer samråd som har skett på grundval av dem anses ha företagits olovligen.
- 29 Det är mot denna bakgrund som den hänskjutande domstolen hänvisar till domen av den 28 februari 2012, *Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103).
- 30 I punkt 42 i den domen slår domstolen fast att det i avsaknad av bestämmelser i direktiv 2001/42 om följderna av ett åsidosättande av dess handläggningsbestämmelser ankommer på medlemsstaterna att, inom ramen för sin behörighet, vidta nödvändiga allmänna eller särskilda åtgärder för att se till att alla planer eller program som kan medföra betydande miljöpåverkan i den mening som avses i direktiv 2001/42 innan de antas blir föremål för en miljöbedömning i enlighet med de förfaranden och kriterier som föreskrivs i detta direktiv.
- 31 I punkt 43 i den domen anger domstolen att medlemsstaterna, i enlighet med domstolens fasta praxis, är skyldiga att se till att de otillåtna följdverkningarna av en överträdelse av unionsrätten upphör. En sådan skyldighet åligger varje organ i den berörda medlemsstaten inom ramen för dess behörighet.
- 32 Vidare följer det av punkterna 44–46 i samma dom att skyldigheten att avhjälpa avsaknaden av en miljöbedömning som krävs enligt direktiv 2001/42, inbegripet den eventuella inhibitionen eller ogiltigförklaringen av den rättsakt som är behäftad med ett sådant fel, även ankommer på nationella domstolar som prövar en talan mot en nationell rättsakt som antagits i strid med direktivet. Följaktligen ska dessa domstolar vidta åtgärder, med stöd av nationell rätt, för inhibition eller ogiltigförklaring av en plan eller ett program som har antagits i strid med skyldigheten att genomföra en nödvändig miljöbedömning enligt direktivet.
- 33 Vad gäller den hänskjutande domstolens farhågor avseende eventuella skadliga verkningar på miljöområdet till följd av att nationella bestämmelser som är oförenliga med unionsrätten ogiltigförklaras, framgår det av punkterna 66 och 67 i domen av den 8 september 2010, *Winner Wetten* (C-409/06, EU:C:2010:503), att endast domstolen undantagsvis och av tvingande rättssäkerhetshänsyn kan tillåta att det företräde som en regel i unionsrätten har i förhållande till nationell rätt som strider mot denna skjuts upp. Om de nationella domstolarna hade kunnat ge nationella bestämmelser företräde framför den unionsrätt som strider mot dem, om än tillfälligt, skulle det nämligen äventyra den enhetliga tillämpningen av unionsrätten.
- 34 Med beaktande av detta och det aktuella området slog domstolen fast, i punkt 58 i dom av den 28 februari 2012, *Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103), att en nationell domstol undantagsvis kan tillåtas att tillämpa den nationella bestämmelse som ger den instansen behörighet att förordna att vissa rättsverkningar av en nationell rättsakt som ogiltigförklarats ska bestå, eftersom det föreligger tvingande miljöskyddshänsyn och under förutsättning att de villkor som anges i domen är uppfyllda. Det framgår således av den domen att domstolen avser att utifrån varje enskilt fall och undantagsvis ge en nationell domstol möjlighet att anpassa verkningarna av att en nationell bestämmelse som befunnits strida mot unionsrätten ogiltigförklaras.
- 35 Såsom framgår av artikel 3 tredje stycket FEUF samt artikel 191.1 och 191.2 FEUF ska unionen säkerställa en hög skyddsnivå för miljön och en förbättring av miljön.
- 36 Mot denna bakgrund har domstolen i sin dom av den 28 februari 2012, *Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103), sökt att förena legalitetsprincipen och principen om unionsrättens företräde med det krav att skydda miljön som följer av bestämmelserna i unionens primärrätt.

- 37 Såsom framgår av punkt 34 ovan har domstolen i punkt 58 i den ovannämnda domen uppställt ett antal villkor som ska vara uppfyllda för att vissa rättsverkningar av en nationell rättsakt som är oförenlig med unionsrätten undantagsvis ska bestå.
- 38 Dessa villkor har angetts i domslutet i domen av den 28 februari 2012, *Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103). För det första ska den angripna nationella rättsakten utgöra ett korrekt införlivande av rådets direktiv 91/676/EEG av den 12 december 1991 om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket (EGT L 375, 1991, s. 1; svensk specialutgåva, område 15, volym 10, s. 192). För det andra ska antagandet och ikraftträdandet av den nya nationella rättsakten inte göra det möjligt att förhindra den skadliga inverkan på miljön som följer av ogiltigförklaringen av den angripna rättsakten. För det tredje ska en ogiltigförklaring av den angripna rättsakten skapa ett rättsligt vakuum när det gäller införlivandet av direktiv 91/676, vilket skulle vara skadligt för miljön. För det fjärde ska rättsverkningarna av en sådan nationell rättsakt undantagsvis bestå endast under den tid som är absolut nödvändig för att vidta de åtgärder som avhjälpur den konstaterade bristen.
- 39 Vad gäller det första villkoret är det visserligen så, att domstolen, i punkt 59 i domen av den 28 februari 2012, *Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103), slog fast, med beaktande av de särskilda omständigheterna i det målet, att den aktuella förordningen skulle utgöra ett korrekt införlivande av direktiv 91/676. Mot bakgrund av att det föreligger tvingande miljöskyddshänsyn, som domstolen har slagit fast i punkt 58 i den domen, ska villkoret förstås så, att det omfattar alla åtgärder som utgör ett korrekt införlivande av unionsrätten på området för miljöskydd även om åtgärderna har antagits i strid med kraven i direktiv 2001/42.
- 40 Denna möjlighet, som den nationella domstolen ges i undantagsfall, kan under alla omständigheter utövas endast i enskilda fall och inte på ett abstrakt och generellt sätt. Domstolen har nämligen redan slagit fast att möjligheten ska utövas med hänsyn till de specifika omständigheterna i målet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 februari 2012, *Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne*, C-41/11, EU:C:2012:103, punkt 63).
- 41 Den nationella domstolen ska således pröva om samtliga villkor såsom de som anges i domen av den 28 februari 2012, *Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103), är uppfyllda, och slå fast om ogiltigförklaringen av den aktuella nationella rättsakten skulle innebära negativa följder för miljön och således äventyra unionsrättens mål på området.
- 42 Den nationella domstolen ska således i detta sammanhang göra en bedömning med beaktande av bland annat syftet med och innehållet i den aktuella rättsakten i målet samt av rättsaktens påverkan på andra bestämmelser om miljöskydd.
- 43 Mot denna bakgrund ska den andra frågan besvaras enligt följande. En nationell domstol får – om nationell rätt tillåter det och i enskilda fall – undantagsvis begränsa vissa verkningar i tiden av en ogiltigförklaring av en nationell bestämmelse som har antagits i strid med kraven i direktiv 2001/42, särskilt kraven i artikel 6.3 i detta, förutsatt att en sådan begränsning hänför sig till tvingande miljöskyddshänsyn och med beaktande av de särskilda omständigheterna i det mål den har att avgöra. Denna möjlighet, som ska tillämpas undantagsvis, kan emellertid endast utnyttjas när alla villkor som framgår av domen av den 28 februari 2012, *Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103), är uppfyllda, det vill säga
- att den angripna nationella bestämmelsen utgör ett korrekt införlivande av unionsrätten för miljöskydd,
 - att antagandet och ikraftträdandet av en ny nationell bestämmelse inte gör det möjligt att förhindra den skadliga inverkan på miljön som följer av ogiltigförklaringen av den angripna nationella bestämmelsen,

- att ogiltigförklaringen av den angripna rättsakten skulle skapa ett rättsligt vakuum när det gäller införlivandet av unionsrätten på området för miljöskydd, vilket skulle vara skadligare för miljön i så måtto att en ogiltigförklaring skulle leda till ett minskat skydd och på så vis strida mot det huvudsakliga syftet med unionens miljö rätt, och
- att rättsverkningarna av den angripna nationella bestämmelsen undantagsvis består endast under den tid som är absolut nödvändig för att vidta de åtgärder som avhjälp den konstaterade bristen.

Den första frågan

- 44 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida en nationell domstol är skyldig att under alla omständigheter begära ett förhandsavgörande innan den nyttjar möjligheten att undantagsvis förordna att vissa av verkningarna av en nationell rättsakt som strider mot unionsrätten ska bestå utifrån de villkor som anges i domen av den 28 februari 2012, Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103).
- 45 Det ska härvidlag erinras om att nationella domstolar mot vars avgöranden det finns ett rättsmedel enligt nationell lagstiftning enligt artikel 267 FEUF får begära att EU-domstolen meddelar ett förhandsavgörande.
- 46 Det ankommer uteslutande på den nationella domstolen, vid vilken målet anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen (dom av den 9 september 2015, X och van Dijk, C-72/14 och C-197/14, EU:C:2015:564, punkt 57).
- 47 Om däremot en nationell domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel slår fast att en tolkning av unionsrätten är nödvändig för att avgöra det mål som pågår vid den, är den enligt artikel 267 tredje stycket FEUF skyldig att begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen.
- 48 Domstolen fann härvidlag i punkt 16 i domen av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl. (283/81, EU:C:1982:335), att den korrekta tillämpningen av unionsrätten kan vara så uppenbar att det inte finns utrymme för något rimligt tvivel om hur frågan ska besvaras. Innan en nationell domstol i sista instans drar slutsatsen att så är fallet, måste den vara övertygad om att saken är lika uppenbar för domstolarna i de övriga medlemsstaterna och för EU-domstolen. Endast om dessa villkor är uppfyllda, får denna nationella domstol underlåta att föra frågan vidare till EU-domstolen och i stället avgöra den på eget ansvar.
- 49 Vidare är det med beaktande av unionsrättens särdrag och de särskilda svårigheter som dess tolkning medför som nämnda nationella domstol ska pröva i vilken utsträckning den inte är skyldig att begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen. Varje bestämmelse i unionsrätten, inbegripet domstolens praxis på det aktuella området, ska bedömas i sitt rätta sammanhang och tolkas mot bakgrund av samtliga bestämmelser i unionsrätten, av dess syften och dess utveckling vid den tidpunkt då den aktuella bestämmelsen ska tillämpas (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkterna 17 och 20).
- 50 Domstolen slog således fast, i punkt 21 i domen av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl. (283/81, EU:C:1982:335), att om en unionsrättslig fråga uppkommer vid en domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning, ska denna domstol fullgöra sin skyldighet att föra frågan vidare, om den inte har funnit att den korrekta tolkningen av unionsrätten är så uppenbar att det inte finns utrymme för något rimligt tvivel. Huruvida ett sådant fall föreligger ska enligt samma dom bedömas med beaktande av unionsrättens särdrag, de särskilda svårigheter som dess tolkning medför samt risken för skiljaktigheter i rättspraxis inom unionen.

- 51 Vad gäller ett sådant mål som det nu aktuella ska den nationella domstol mot vars avgöranden det inte längre finns något rättsmedel begära ett förhandsavgörande från domstolen när den hyser minsta tvivel om den korrekta tolkningen eller tillämpningen av unionsrätten, eftersom frågan om möjligheten för en nationell domstol att begränsa vissa verkningar i tiden av en ogiltigförklaring av en nationell bestämmelse som har antagits i strid med kraven i direktiv 2001/42, särskilt de i artikel 6.3 i direktivet, inte har prövats av domstolen sedan domen av den 28 februari 2012, Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103), och eftersom en sådan möjlighet tillämpas undantagsvis, såsom framgår av svaret på den andra frågan.
- 52 Eftersom nyttjandet av denna möjlighet, som ska tillämpas undantagsvis, kan skada iakttagandet av principen om unionsrättens företräde, kan nämnda nationella domstol undantas från skyldigheten att begära ett förhandsavgörande endast om den är övertygad om att nyttjandet av denna möjlighet, som ska tillämpas undantagsvis, inte ger upphov till något rimligt tvivel. Frånvaron av ett sådant tvivel ska dessutom redogöras för på ett detaljerat sätt.
- 53 Mot denna bakgrund ska den första frågan besvaras enligt följande. På unionsrättens nuvarande stadium är en nationell domstol mot vars avgöranden det inte längre finns något rättsmedel i princip skyldig att begära att EU-domstolen meddelar förhandsavgörande för att den ska kunna bedöma om nationella bestämmelser som befunnits strida mot unionsrätten undantagsvis kan bestå tillfälligt med beaktande av tvingande miljöskyddshänsyn och de särskilda omständigheterna i det mål som den nationella domstolen har att avgöra. Den nationella domstolen är befriad från denna skyldighet endast när den är övertygad om – vilket den ska redogöra för på ett detaljerat sätt – att det inte finns något rimligt tvivel avseende tolkningen och tillämpningen av de villkor som framgår av domen av den 28 februari 2012, Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103).

Rättegångskostnader

- 54 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

- 1) **En nationell domstol får – om nationell rätt tillåter det och i enskilda fall – undantagsvis begränsa vissa verkningar i tiden av en ogiltigförklaring av en nationell bestämmelse som har antagits i strid med kraven i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan, särskilt kraven i artikel 6.3 i detta, förutsatt att en sådan begränsning hänför sig till tvingande miljöskyddshänsyn och med beaktande av de särskilda omständigheterna i det mål den har att avgöra. Denna möjlighet, som ska tillämpas undantagsvis, kan emellertid endast utnyttjas när alla villkor som framgår av domen av den 28 februari 2012, Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103), är uppfyllda, det vill säga**
 - att den angripna nationella bestämmelsen utgör ett korrekt införlivande av unionsrätten för miljöskydd,
 - att antagandet och ikraftträdandet av en ny nationell bestämmelse inte gör det möjligt att förhindra den skadliga inverkan på miljön som följer av ogiltigförklaringen av den angripna nationella bestämmelsen,

- att ogiltigförklaringen av den angripna rättsakten skulle skapa ett rättsligt vakuum när det gäller införlivandet av unionsrätten på området för miljöskydd, vilket skulle vara skadligare för miljön i så måtto att en ogiltigförklaring skulle leda till ett minskat skydd och på så vis strida mot det huvudsakliga syftet med unionens miljö rätt, och
 - att rättsverkningarna av den angripna nationella bestämmelsen undantagsvis består endast under den tid som är absolut nödvändig för att vidta de åtgärder som avhjälp den konstaterade bristen.
- 2) På unionsrättens nuvarande stadium är en nationell domstol mot vars avgöranden det inte längre finns något rättsmedel i princip skyldig att begära att EU-domstolen meddelar förhandsavgörande för att den ska kunna bedöma om nationella bestämmelser som befunnits strida mot unionsrätten undantagsvis kan bestå tillfälligt med beaktande av tvingande miljöskyddshänsyn och de särskilda omständigheterna i det mål som den nationella domstolen har att avgöra. Den nationella domstolen är befriad från denna skyldighet endast när den är övertygad om – vilket den ska redogöra för på ett detaljerat sätt – att det inte finns något rimligt tvivel avseende tolkningen och tillämpningen av de villkor som framgår av domen av den 28 februari 2012, Inter-Environnement Wallonie och Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103).

Underskrifter